

Tilsyn med oppfølging av **barn** i fosterhjem

Barn i fosterhjem trenger hjelp. Barnas fosterforeldre trenger hjelp. De trenger hjelp fra barnevernet. Får de det? Og er det egentlig så viktig?

I overkant av 10 000 barn bor i fosterhjem i Norge. En studie¹ fra 2013 fant at 142 (50,9 prosent) av 279 barn bosatt i fosterhjem, oppfylte kriteriene for minst én psykisk lidelse. Det er nesten ti ganger så vanlig som hos skolebarn ellers. NOVA skriver i en rapport² at den høye forskningsbaserte kunnskapen om psykiske og fysiske helseplager hos barna må påvirke oppfølgingen de får. Barna trenger kvalifiserte fosterforeldre som må få målrettet veiledning og rammebetingelser over tid.

Fylkesmennene har i 2013 og 2014 gjennomført landsomfattende tilsyn med kommunenes oppfølging av barn i fosterhjem. Tilsynet omfattet 94 barneverntjenester (barneverntjeneste i enkeltkommuner eller barneverntjeneste på vegne av flere samarbeidende kommuner). De 94 barneverntjenestene representerte til sammen 151 kommuner. Fylkesmennene valgte ut fra kunnskap om svikt eller fare for svikt hvilke barneverntjenester de skulle undersøke.

I dette tilsynet ble det undersøkt om barn som bor i fosterhjem, får den oppfølgingen de har behov for og krav på fra den kommunale barneverntjenesten. Det ble videre undersøkt om fosterforeldrene fikk nødvendig råd og veiledning, og om barna fikk oppfylt sin rett til å medvirke i egen sak. Det siste temaet som ble undersøkt var om ledelsen i barneverntjenesten planla, kontrollerte og, om nødvendig, korrigerte arbeidet med oppfølgingen av barn som bor i fosterhjem.

Resultatene av undersøkelsene gir grunn til bekymring. De viste omfattende svikt på området. Det ble

avdekket svikt, det vil si lovbrudd eller forbedringsområder, i 71 av de 94 barneverntjenestene som ble undersøkt. Disse 71 barneverntjenestene representerer 123 kommuner. Det vil si at barn i fosterhjem som får oppfølging fra disse 123 kommunene ikke er sikret forsvarlige tjenester eller tjenestene har forbedringspunkter. Det betyr at sårbare barn og unge ofte får et tilbud preget av tilfeldigheter og ut fra den enkelte saksbehandlers eget skjønn.

”Min erfaring med å bo i fosterhjem: Du sitter der med to voksne som plutselig skal være foreldrene dine. De har regler og oppgaver til deg som du aldri har hatt før. Du må stadig jobbe for å lære og utvikle deg. Vaner og andre ting du er vant med å gjøre må gjøres om og forbedre seg. I min fosterfamilie sier vi alltid at jeg på en måte er på ”treningssleir”. Jeg trener hver dag. Trener på å åpne meg, snakke om følelsene mine og la folk komme inn i livet mitt. Ting jeg har hatt vanskeligheter med før og som jeg plutselig må jobbe for å gjøre om på.”
(om-depresjon.blogspot.no)

Hva fant fylkesmennene?

Oppfølging - besøk i fosterhjemmet

Barn i fosterhjem skal i følge loven ha minimum fire besøk i året fra barneverntjenesten. Besøkene er de viktigste møtepunktene mellom barnet, fosterforeldre og saksbehandler. I over halvparten av barneverntjenestene med svikt fikk barna for få besøk. Eksempler på funn fra noen av barneverntjenestene med svikt var at

halvparten av barna fikk ett besøk per år, og at ingen av fosterhjemmene hadde fått fire besøk. Andre eksempler var at det var gitt beskjed fra ledelsen om å gjennomføre færre besøk enn kravet for å frigjøre ressurser til annet arbeid, og at bare ett av 23 barn bosatt i fosterhjem fikk flere besøk enn minimumsstandard.

Barnets rett til medvirkning

Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i saker som berører dem. For få besøk i fosterhjemmet svekker i

”

Barn i fosterhjem skal i følge loven ha minimum fire besøk i året fra barneverntjenesten.”

seg selv barnets mulighet for medvirkning i saker som angår dem. I flere barneverntjenester var det funn på dette området. Vi fant at barn ikke var snakket med, selv om det var gjennomført besøk. Andre eksempler var at

det i 17 av 19 saker ikke var spor av barnesamtaler siste tolv måneder, og at samvær med foreldre var utvidet uten dokumentasjon på om barnet hadde medvirket eller om barnets synspunkter var vektlagt. I en annen kommune hørte ikke barnevernet barna om fremtiden deres.

Nødvendig råd og veiledning til fosterforeldrene

Fosterforeldrenes oppdrag er å gi barnet et trygt og godt hjem. En viktig forutsetning for det er at barneverntjenesten er tilgjengelig for å gi nødvendig oppfølging til de som velger å påta seg dette samfunnsoppdraget. I et mindretall av barneverntjenestene fant vi svikt på området. Imidlertid var noen av funnene alvorlige, som for

¹ Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors. Lehmann, Havik, Havik, Heiervang, 2013

² NOVA Rapport nr 16/13 Fosterhjem for barns behov



eksempel at barneverntjenesten ikke gjennomførte flere besøk i fosterhjemmet selv om fosterforeldre sa at de vurderte å gi opp. Et annet eksempel var at det var svært vanskelig for fosterforeldre å komme i kontakt med saksbehandler i barneverntjenesten.

Barnevernfaglige vurderinger og dokumentasjon

De faglige vurderingene fra ansatte i barnevernet danner grunnlaget for beslutninger om barnets liv. Dokumentasjon av vurderinger, og av nødvendig og relevant informasjon for øvrig, er et vesentlig element i forsvarlig barneverntjeneste. I et stort flertall av de undersøkte barneverntjenestene var det mangler knyttet til dokumentasjon. Eksempler på funn var at det ikke var dokumentasjon på barnevernfaglige vurderinger angående hjemmebesøk eller interne møter. Det var ikke dokumentert informasjon om barnet de første 8 måneder i fosterhjem, og det var ikke vurderinger av fosterforeldres behov for oppfølging. Videre var det lite dokumentasjon og vurderinger fra innholdet i barnesamtalene. Mange steder var det uklart om samtalene var gjennomført.

” I 123 kommuner er det funnet svikt i oppfølgingen. Disse kommunene må vise fylkesmennene at de retter opp feilene.”

Ledelse og kontroll

Det er et lovpålagt krav til kommunene og deres barneverntjeneste at de skal sikre virksomheten sin ved å planlegge, kontrollere og ved behov korrigere tjenesten dersom de finner at loven brytes. I samtlige 71 barneverntjenester med svikt i dette tilsynet er det påvist lovbrudd i alle eller flere deler av det å lede tjenesten. Vi har ovenfor beskrevet alvorlige funn både i tjenestene som ytes og i barnevernfaglige vurderinger og dokumentasjon. Dette blir ytterligere forsterket ved at ledelsen ikke følger med på egen virksomhet, slik at barna får forsvarlige tjenester. I mange kommuner var det uklart hvordan saksbehandlerne skulle løse de ulike oppgavene. Samtidig var det ingen i ledelsen som kontrollerte at oppgavene faktisk ble utført. De oppdaget heller ikke feil som ble gjort,

og dermed ble det ikke gjennomført forbedringsarbeid. De samme feilene ble derfor gjentatt om og om igjen.

Eksempler på funn i kommuner her var at det var opp til den enkelte hvordan arbeidsoppgaver ble utført. Videre var det ingen opplæring i fosterhjemsarbeid, saksmapper til barna viste ulik praksis, de sikret ikke oppfølging av saker ved sykdom og fravær, og ledelsen kontrollerte ikke at saksbehandlere utførte oppgavene i henhold til regelverket.

Veien videre

Barn som bor i fosterhjem har behov for og krav på individuelt tilpasset oppfølging fra barneverntjenesten. I 123 kommuner er det funnet svikt i den oppfølgingen. Disse kommunene



må vise fylkesmennene at de retter opp feilene. Statens helsetilsyn oppfordrer alle landets kommuner til å gå gjennom egen oppfølging av barn i fosterhjem. Vi oppfordrer kommunene til å bruke funnene i dette tilsynet og vurdere egen praksis. Finner de feil og mangler, må det rettes opp. Det er ikke nødvendig å vente på tilsyn. Barn som bor i fosterhjem trenger ekstra hjelp. De har behov for det. Loven gir dem rett til det. Kommunal barneverntjeneste har ansvaret.

Litteratur: «– Bare en ekstra tallerken på bordet?» Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem.

Rapport fra Helsetilsynet 1/2015